

ПРИРОДА ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВА
САМООРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ СФЕР

Будз В.П.

*кандидат філософських наук, доцент,
докторант Львівського національного
університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Гоян І.М.

*доктор філософських наук, професор,
декан філософського факультету
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Суспільні сфери, такі як політика, економіка, мораль, право, наука, релігія, історія позірно осмислюються як такі, які є відмінними одна від одної, бо мають різні предметні області свого існування. Проте, на наш погляд, є деяка основа, яка їх об'єднує та створює підґрунтя для того щоб ці суспільні сфери можна було розглядати як розмаїті наслідки одних і тих самих фундаментальних причин.

Такою універсальною причиною, власне «причиною всіх причин» стосовно суспільного буття є природа людини, яка водночас є біологічна та соціальна істота. *Біологічність* і *соціальність* людини відповідно зорієнтовані на основні **цінності і потреби, які** власне й **визначають** існування тих чи інших суспільних сфер. Тобто *кожна суспільна сфера – політика, економіка, мораль, право, наука, релігія, історія виражає систему потреб і цінностей*, які, в свою чергу відображають природу людини – біологічну і соціальну. Тому кожна із суспільних сфер аж ніяк не може бути самостійною і незалежною від біологічних чи соціальних потреб, а, навпаки, ґрунтується з необхідністю на них.

Системи потреб і цінностей відповідно тієї чи іншої сфери спонтанно ведуть суспільство і суспільні взаємодії до найбільш оптимального рівня,

оскільки в тих чи інших суспільних сферах домінуючими завжди залишаються ті чи інші форми, які «наближені» саме до природи людини як біологічної та соціальної істоти. Наприклад, така соціальна сфера як **економіка** та її найбільш оптимальний варіант – **ринкова економіка** – це не просто наслідок теорії ринку та теорії економічних відносин, а природна потреба конкуренції, жадоби збагачення та бажання запобігти негативним процесам в майбутньому через можливу нестачу ресурсів.

Політика як соціальна сфера та її найбільш оптимальний варіант – **демократія** та **лібералізм** – це швидше не наслідок політичних теорій, а необхідність, яка ґрунтується на людській природі. Лібералізм і демократія випливає з природи людини, бо всі люди від природи є вільними і вимагають дотримання цієї цінності у всіх суспільних взаємодіях.

Мораль як соціальна сфера та її найбільш оптимальний спосіб – **гуманізм** – це не просто система приписів, а вираження людської соціальності як потреби в мирних і безконфліктних відносинах [1].

Право як соціальна сфера та її найбільш оптимальний спосіб – **правова держава** з її цінностями справедливості та рівності [2] – це не система законів і правових норм, а вираження слабкості людини, яка потребує захисту.

Наука як соціальна сфера та її найбільш значуща цінність – **істина** – це не просто механізм здобуття нових знань, обґрунтування світогляду та цінностей [3], але здобуття саме таких істинних знань, які дають людині орієнтири в житті [4], які дають можливість людині економити свої фізичні зусилля, захищають від небезпеки.

Релігія, як соціальна сфера та її фундаментальна засада – **наявність божественної сутності** – це не просто система догматів та віра в них, а намагання подолати страх смерті.

Історія з її подіями і процесами – це не просто калейдоскоп подій, які мають свою хронологію та внутрішні зв'язки, а намагання людини мати надійні основи для само ідентифікації на основі колективної **історичної пам'яті** [5] та намагання спрогнозувати майбутнє [6].

В такому аспекті всі соціальні сфери так чи інакше пов'язані з природою людини, яка власне й є фундаментальною основою їх самоорганізації.

Література:

1. Hoian I. M. Axiological Aspects of Moral and Legal Decision-Making. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 2019. Vol. 16. P. 66–77. DOI: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i16.187572>

2. Дойчик М. В., Гоян І. М. Егалітаристський підхід до розуміння гідності людини у соціально-етичній концепції Джона Локка. *«Гілея: науковий вісник»: збірник наукових праць. Філософські науки*, 2018. Вип. 138 (11). С. 12–16.

3. Будз В.П., Гоян И.Н. Мировоззренческие факторы мотивации человеческой деятельности. *Социальное воспитание*. 2016. № 2 (8). С. 10–17.

4. Будз Г.І. Пошук істини в античній філософії як основа формування класичної парадигми пізнання. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірн. наук. праць. Філософія*. 2011. Вип. 561–562. С. 72–77.

5. Сторожук С. В., Гоян І. М., Федик О. В. Роль колективної пам'яті в процесі формування національної єдності: український вимір. *Гуманітарний часопис*, 2018. № 1. С. 11–22.

6. Будз В. П. Соціально-філософські погляди М.Грушевського: футурологічний аспект. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 160 с.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ДОКАЗУВАННЯ

Бутрин-Бока Н.С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Тернопільського національного
економічного університету
м. Тернопіль, Україна

Доказ та доказування у цивільному судочинстві займає велике місце, через його значення для вирішення кожної справи і загальнообов'язковість, оскільки без